

Eesti Postimehes 1869 avaldatud Mihkel T. kiri Samara kubermangust. Lõuna-Samara eestlased: Novouzenski maakond: Lifljandka asundus. Põhja-Kaukaasia. Kasinka. Väljarändajad Keila kihelkonnast (1869). Väljarändajate teekond Eestist Saratovisse. Asuniku teekond Samara kubermangust Stavropoli. Kohalikud rahvad Lõuna-Venemaal. Koolera Kasinka asunduses. Eluolu Kasinkas. Viljasaak Lifljandka külas. Ei saa olla päris kindel, kas kirjeldatud on Kasinka või seal lähedal asunud Allmäe küla. Mainitud on ka u. 27 km Kasinkast loodes, läänes või edelas paiknenud asulat, kus elas eestlasi (kirjelduse põhjal ei ole võimalik väga hästi kindlaks teha, millise asulaga oli tegu). Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Eesti Postimees (nr. 28), 18. juuli 1869, lk. 102

Samara kirri. Piddopäiwil on meile Samaramaalt Liowlänkaja küllast kirri tulnud, mis meile sealt maa asjust üht ja teist kõneleb, kedda siin warsi oma luggetele luggeda anname.

„Et sel aastal ommas lehhes,” ütleb kirjasaatja, „saggedaste rõõmsa asjade kõrwas kurwi asjo kõneleb, se on: Eestlaste laulopiddust, agga ka ühhes nende kurwast wäljarändamisest, siis tahhan ka siit kaugelt maalt kodduse rahwale middagi teada anda.

„Esmalt hakkan sellega peale, et meie Eestlased siin Samaramaal ka ommal wiisil Märtsikuus priusepiddo oleme piddanud. Nago muud Eestlased, teadsime ka meie, et Eestirahwa ihholik prius tännawo 50 aastat wannaks sai. 26. Märtsil hellises kel kirriko tornis ja kõik tõttasid tännojummalateenistusele. Kui essimene laul: Oh wõttem Jummalat etc. olli ärralauldud, piddas meie koolmeister lühhikest tännokõnnet 66. Taweti laulo järrele. Muidogi teada, tännasime Jummalat, kui ka praegust issaliko Keisrit, kes meie priust kaitseb, ja õnnist Aleksander I., kes meile sedda kinkinud. Kirrikust wäljaminnes tundus igauks, et tänna hargipäwa tö kallale ei sünni minna. Meid ei olnud kül palju, agga meie ollime rõõmsad, Jätsime tööd seisma, piddasime pühha. Iggaüks kõnneles teisega endisest ja praegusest aeast ni hästi, kui teadis ja mõistis, ja se pääw sai ausal wisil ärrapeetud. Wata, postipappa! kui meie Jubelipiddo siin ka mitte suur ja kulus ei wõinud olla, siis ollime ommeti rõõmsad ja tännolikud, ja se on ka middagi. Kuida surem hulk Eestlasi sedda tännolaulupiddo koddomail piddanud, sest saad meile küll eddespiddi teadust andma.

„Agga Eestlaste wäljarändamise polest ei tohhi minna ka mitte wait olla, ehk kül selle ülle küllalt jubba on suud ja sulge prugitud. Et ise ka wäljarändaja ollen, kes ommal aeal tembo ärrateggi, mis kül teggemata olleks wõinud jäda, sepärrast lodan, saab ehk mõnni koddomail sest nattuکه märko wõtma, mis siin kõnnelen. Mitto on jubba wäljarändanud ja senna sanud, kus neid ka mitte paradisi ei otanud, waid nago meid ommal aeal, wägga kibbe hädda. Ma ollen ise rändamise teed käinud ja temma sola maitsnud: kül oli libbe, wägga kibbe! Wäljarändamisest wõin minna ommast kohhast ni palju ütelda: Eesti-

rahwal wõib ommal maal kül häddaga wõitlemist olla ja on ka, nago seda ennegi olnud, siiski ei sa kellegi hädda selle läbbi wähhendatud, waid weel palju ennam kaswatatud, kui järrele mõtlemata wälja hakkab rändama. Peaga läbbi seina jooksta ei olle kellegil wõimalik. Kellel koppikut taskus ei olle, on koddomail kimpus, agga weel saddakord suremas häddas wõeral maal.

„Suwwiste pühhade essimesel päwal tullid 7 hinge meie küllasse, kes Eestimaalt Kaukasia tahtsid wäljarändada. Nemmad ütlesid ennast Harjomaalt Keila kihhelkonnast ollewad, kes, krono abbi peale lotes, 1. Mail Tallinnast laewaga Peterburgi ollid läinud. Et seal krono abbi neid mitte ei ootnud, nago nemmad wallemõttes lootnud, siis ollid raudtee peal Moskwa läinud, kus nisamma wähe middagi ees olli. Sealt läinud tee NishniNowgorodi, ja nüüd olnud ka omma koppik lõppemas. Mis nüüd? Õnneks olnud seal üks kipper, kes Eesti keelt mõistnud, se awwitanud neid kaubalaewa peale, mis oddawam on, kui reisilaewad. Sellega sanud nemmad 26. Mail Saratowi linna ja seal pannud üks issa nende seast silmad iggaweste kinni. Omma kirrikopabberid näidates sanud nemmad Saratowi kirrikoõppetaja jure, kes kül ka eestikeelt ei oskanud, agga surno sanud ommeti mahhamaetud. Pärrast selle sanud nemmad ühhe weskekiwwiteggia Wennelasega kokku, kes mõnni sõnna eestikeelt osanud. Kui kallis se heal wõeral maal on, sedda tean ma isse ennesest kül ärra. Leitud sõbber lubbanud neid ka awwitada; agga se lubbamine ei olle tal kaua meles seisnud. Tee peal tulnud tal üht ja teist tarwis, laenanud Eestlaste käest 7 rubl. 50 kopp., mis Pokrowski slobodis ärra lubbanud maksta — noh, minne wõtta kinni, kust se tulnud, agga Eestlased ei olle omma rahha pärrast ennam näinud, isseärranis sellepärrast, et neil keel puudus, kellegile omma asja kõnneleda. 1. Junil tulnud nad üle Wolga jõe ühhe krono rentniko jure, kes meie lähhedal ellab. Et sellel töömehhi tarwis läks, andis ta neile 150 kopp. näddalas ja sellega wõisid jäda ehk minna, kuidas isse tahtsid. Mis piddid nüüd Eestlased teggema? Mis muud, kui jäid rentniko renti esmalt ellama ja teggid tööd, agga wannaissa ja kaks tüttarlast on tõbbised alles praego. Nad tahtsid kül meie küllasse tulla ellama, agga minno nõuandmise peale jäid wanna paika, et seal wennekeelt õppida. Lubbasid süggise jälle Eestimaale taggasi minna, mis kül palju parrem olleks, sest ni tühja kättega ei wõi nad siin ial halja oksa peale sada. — Jubba sestki, kes märko tahhab wõtta, wõiks mõnni wäljarändaja middagi õppida.

„Et Peterburgi sõbber Postimehhe 5. numbris Eestlaste rändamise teed Kaukasiamaale massinate ja laewa peal Peterburgist Sareptani ja sealt worimeestega Stawropoli walmis näitab, siis tahhan minna, kes 1866 isse sedda teed omma wankri peal ollen ärrakäinud, ka paar sõnna temmast ütelda. Sareptast Stawropoli on rohkem kui 500 wersta. Kõige selle wahhe peal ei olle mitte ennam kui 16 Wenne külla. Muido ellawad siin kõik karjapiddajad Kalmukirahwas, kellel muud suremat maea ei olle, kui wildist tehtud peawarri ehk telk, mis Wennelased „kibitkaks” hüüdwad. Neid seisab, kuidas juhtub, 2–3, mõnnes paikas ka 10 ühhes kous, mis otsata laggendiko peal nagu heinakuhjad wäljanäitawad. Tundmata tee pärrast piddin saggedaste nende käest nõu otsima. Kord läksin ühhe Kalmuki külla jure, kus 6 kibitkat ehk peawarjo kous seisid. Keskel telki kedeti lõunasöki kolmejalgse raua peal, wäljas ümber telgi ollid mitmed tappetud ellajate nahhad, nago kangad pleek-

aedas, tikkudega maa külge kinnipistetud, et päwa käes kuiwaksid. Kaks poisikest, arwata 8—10 aastat wannad, käisid eht Ahwrika mundris. Nad paggesid minno eest kõrwale, ei tea, kas hirmo ehk häbbi pärrast. Kaks naesterahwast juhtusid ka koddo ollema, kellest teine omma nahkämbriga wet läks toma. Et siin kuskil metsa ei olle, siis peawad kõik tarwitawad nõud nahhast tehtud sama, muud kui lempada olli neil rauast maeas. Ka wet on wägga wähe sada ja kus sedda ka leitakse, seal on ta ennamiste ikka solane. Kui se mitte wallus ei olleks, siis wõiksin ma kidelda, et 14 kubbermango wet ja tuleõhko Wenne rigis ollen maitsnud, agga mitte nii kanget ja wänget leidnud, kui seal Kalmukide jures Stawropoli kubbermangus Amtamuri ja Kuberla küllade wahhel, kus terwe pääw koirohho metsa möda piddin sõitma. Siin woolas ka weikene jõggi, kelle wessi maggedam ei olnud, kui Eestinaeste wõisoolwesi. Pärrast kuulsin Wennerahwa käest, et ta Manazi solajärwest wäljajooksta. Et seal kõhhotõbbe sain, on muidogi teada. Ma sowiks süddamest, et pärrast mind se tee Kalmukidemaal Eesti wäljarändajate polest iggaweste rohto jääks. 3. Septembril 1866 sõitsime Stawropoli linna. Agga mis nägime seal? Lin olli, nago muud Wenne linnad, agga Eestlased, kes enne meid senna tulnud, ollid mitmed linnas, mõnned tenimas, mõnned mu asja peal. Nipaljo, kui neid silma ette juhtus, ollid kõik näost kahwatanud ja kaks neist kirrikoõppetaja Dolli kuri all külmas tõbbes maas.

(Järg jääb tulles.)

Eesti Postimees (nr. 29), 25. juuli 1869, lk. 106–107

Samara kirri. (Mis polele jäi.) „4. Septembril sõitsime Kasinka küllasse, kus Eestlased ellawad. Haigeid oli ka siin küllalt harjumata klima pärrast. Siin puhkasime mõnned päwad, sest nüüd ollime pikka ja waewalise teekonna järrel kord jälle omma suggu rahwa seas. Kui kossutaw se oli, sest teab üksi se kõnnelda, kes isse, nagu laastuke merrelaenete peal, meie wisil maailmas on ümberõtsunud. 22. Sept sõitsime 25 wersta kaugemale üle Kubani jõe teise paika, kus ka Eestlased ellawad. Agga se sõit olli kenna kül ja esimest korda ello sees olli mul nisuggune te jalge al. Kahhest kõrgest mäest piddime allasõitma, ennego Kubani jõe äre saime; agga silda ehk lodja — wõtta näppust! ei olnud, pealege jooksis jõggi nagu wesketammi ehk tõkke silm. Õnneks sõitsid mõnned Sakslased ratsa ees; agga kesk wolawat jõgge löi minno hobbune wankre ees perruks. Mis nüüd? Ei muud, kui piddin isse wette astuma, kui wankert ei tahtnud lasta ümber minna. Jõggi ähwardas mind kül ärraneelda, et Eestimeest — mis Kubanil wist arruldane assi — kord ka omma kaisso saaks, aga peasin ommetigi weel elloga temma märjast rüppest mäele. Mo seltsimehed teises wankris jätsid kutsari ammeti hirmoga hobbose omma holeks ja kargasid wette. Neljajalgne mõtles wist: mis lähhem se parrem ja — läks hauda! Wessi tõstis wankre üllesse, hobbune tulli wimaks kahhe essimese rattaga wälja, agga surem ossa wankert kõigega, mis sees olli, ujus Asowi merre pole. Agga mis ma piddin küssima, kus innimesed jäid? Noh, seisid kaelani wee sees ja jõel olli suur lust neid ka wankre järrele wia,

mis nemmad agga isse mitte ei tahtnud. Ma piddin teggema, mis wõimalik olli: wiskasin neile ohja otsa kätte ja weddasin neid wimaks kaldale. Et Kubani jõe märjukest ollid maitsnud, on muidogi teada; üks kaebas leiwa-kotti, teine omma piipo etc.

Õhtopimmedas saime, kaelani märjad, Eestlaste jure. Teisel hommikul ei näinud meie muud, kui tõbbisid innimesi: lapsed ja wannad, kõik oigasid ja wärrisesid külmatõwwe käes, ehk kuidas koddomail ööldakse — sõitsid halli takko selgas. Kes weel jalgo tagga weddasid, ollid kahwatand, nago — ma ei tahha üttelda. Terwid ei olnud pea keddagi. (Sealt on enamist keeldus wist tulnud, et Eestlasi, nago „Postimees” talwe jubba kulutanud, et Eestlasi Kaukasia ei lasta; nemmad ei jõua sealt maa klima wasto panna.)

„23. Septembri õhtul sõitsime Kasinka küllasse taggasi. Kuulsime jubba tee peal, et kolera küllasse korteri tulnud ja 2 innimest katseks sängi saatnud; agga neil olli wissa hing, said mõnne päwa pärrast jälle parremaks; ommeti ei olnud kolera sellega weel rahhul. Nowembri ku lõppul murdis weel 4 innimest hauda. Weel 29. Now. suri selle perremehhe poeg ärra, kelle ullo al meie korteris ollime. Seal olli kurri küllaline käppoga katsuda. Nüüd tuli siin ka hädda, mis Liwi ja Eestimaal tundmata: perremehhekesel ei olnud laudo pusärki tehha! Pallus mind awwitada, aga millal minnagi enam metsa wõisin kaswatada? Agga et mõnne sõnna wennekeelt tönkisin, pannin 2 hobbust wankre ette ja sõitsin Kasakate küllasse laudo otsima ja ostma. Kõik külla sai läbbi otsitud, ei kuskil lauakildo nähha. Ei olnud muud nõu, kui omma wankre korwi peale lotes, mis lauast olli — surno ei wõinud jo peale maa jäda — hakkasin taggasi sõitma. Seal sain ühhe weske jure, kus 3 saelauda aia peal seisid. Oho! mõtlesin minna, ehk siin leian nõu, ja läksin hinna ja hea sõnna eest ühte lauda ennesele palluma. Agga perremees kostis: „Et Teil häddaste tarwis on, ussun ma kül, ommeti laudo müa mul ei olle! Siiski kui 2 rubla pandiks pannete, tahhan ma ühhe laua laenuks anda.” Se olli auwäärt Kasak! Et ma panti ei keelnud, on muidogi mõista, agga kust ma laua piddin wõtma, taggasi anda? Sepärrast pallusin, et 2 rubla wöttaks ja laua mulle jättaks. Agga ausa Kasaka südda ei olnud mitte rahha külge kinni rostetand: ta andis weel 50 kopp. taggasi ja müüs laua 1½ rubla eest mulle ärra. Kes olli tännolikum kui minna? Ma olleksin temmale suud annud, kät andsin muidogi.

„Jubba se pusärgi luggu tunnistab siit maa metsapudust, agga ma pean weel eddasi kõnnelema. Sesamma puduse pärrast on Kaukasia maead ja honed kõik mulla mättastest üllestehtud, mis nago kartohwlikeldrid wäljanäitwad. Et ahjo kütte wägga kassin on, sepärrast lähwad talwe mitto perrekonda ühte tuppä ellama, mitte lusti, waid häddapärrast. Agga parrako! se on jälle terwisele wägga kahjolik. Ma wõiksin üht maea nimmetada, kelle tubba 21 jalga pik ja 14 jalga lai olli ja selle rumi sees — maddal pealegi — piddid 4 perrekonda talwe otsa ellama! „Postimees,” egga siis kegi immeks ei panne, kui 19 hingest kewwade 7 pudusid? Kes ei läinud lahkemat korterit otsima, noh, need läksid — hauda!

„Mis weel Kasinka küllast üttelda olleks, on õpp. Doll 1868 esimeses „Postimehhe” numris jubba ärraüttelnud. Ma lähhäks wiljaandmise polest korda, agga maa harrimine on kaugelt raskem kui Liwi-Eestimaal. Kes siin maad

wiljapõlluks tahhab teha, peab 10—12 pari härgi adra ette pannema; sedda ei olle ma siin mitte üks, waid mitto korda näinud. Selle jure tulleb weel räkimata suur metsapudus. Puid, palke, laudo etc. weetakse Wjätka kubbermangust Sarepta, sealt 500 wersta härgega Stawropoli, kust rahwas, nago suhkurt kohwi sisse ostawad. Wõime kül arwata, kui solane se kaup hinna polest saab ollema. Weike palk, 3½ wershoki paks ja 12 arshinat pik, kui hinna odawad on, müakse 2½ rubla eest. Mäggede lähhedalt todi kül ka puid, agga neid ei wõi puuks nimmetada, muido kõwwerad jussid ja tümmikad ning ka mitte oddawamad. — Oh kui innimesed koddomail parrem mõistaksid metsa hoida ja wähhem puid raiskada! —

„Ommast ellust ei olle mul middagi kõnnelda. Liiwlänka külla, kus ma nüüd ellan, sai 1860 assutatud. Sel aastal olli siin suur wiljaikkaldus, sepärrast jätsid mitmed sedda kohta mahha ja läksid põhjapole Samara maakonda; kümme perrekonda jäid järrele. Agga teisel aastal tullid weel mõnned perrekonnad jure ja 1862 olli jubba 25. leibkonda. Eestotsa anti meile krono polest nattuke maad künda ilma pirita ja Jummal õnnistas 1861—1863 õige hästi meie põllotööd, et jubba omma leiba wõisime süa. Agga kui juhmi kässi hästi käib, siis lähheb ta kattukse peale lusti jooksuma. Rahwas ei mõistnud omma õnne kinnipiddada. Nemmad hakkasid maid, mis nende ommad ei olnud, wäljarentima ja selle rahha eest — osteti wina! Asjad läksid ni raisko, et mõnnikord küllawannema polest kubjas wälja sadeti, rahwast joma kutsuma! Kauaks ni wõereti ello wõis kesta? Aastal 1863 aeti maadele pirid ümber, 55 meeste hinge peale 825 Dessätini, olge rahhul! Priiskamine olli lõpnud. Surem osa siit rahwast ollid kotto tulnud sullased ja popsid, kes enne ommal maal igga lõolaulo allustusega perremeest ja kohta wahhetasid. Neil rändaja lindudel läks ühhe kohha peal aeg igawaks, pannid 1866 asjad kotti ja läksid Kaukasia, kus neil kedepudro ja wõi sees, ees walmis piddi ollema. Sellepärast piddin minnagi seal käima ja waewa näggema; agga kui ärra olin näinud, tullin targemalt taggasi, kui senna olin läinud, kuid kukkur olli hea tük keragemaks sanud. —

„Aastal 1867 ja 68 on Jummal meile hästi wilja annud ja mullu olleme rehhedest suurt pudust tunnud. Süggise olli siin wägga wihmane, willi jäi kõik peksmata. Nüüd alles peksame mullist wilja ja maa alluseid josikud (hiired) on meil hirmus kahjo teinud. Ni mitmed kuhhelad ei maksa enam ärrapeksta, kuid põlleta tullega ärra. — Olgo Seks korraks kül.

Samara kubberm., Nowo Usenski maak., Liiwlänkaja küllas, 19. Junil 1869

Mihkel T....r”